

اقتصاد اسلامی یعنی همراهی اقتصاد، اخلاق، عدالت و معاد

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی طی سخنرانی با موضوع «مفهوم اسلامی بودن اقتصاد از منظر امام رضا(ع)»، اقتصاد اسلامی را همراهی اقتصاد، اخلاق، عدالت و معاد عنوان کرد.

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی طی سخنرانی با موضوع «مفهوم اسلامی بودن اقتصاد از منظر امام رضا(ع)«، اقتصاد اسلامی را همراهی اقتصاد، اخلاق، عدالت و معاد عنوان کرد.

به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، سالن شهید مطهری دانشگاه تربیت مدرس، امروز سه‌شنبه، 4 مهرماه، میزبان سخنرانی حسن رحیم‌پور ازغدی، عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی، با موضوع «مفهوم اسلامی بودن اقتصاد از منظر امام رضا(ع)« بود که از ساعت 10 تا 12 صبح برگزار شد.

براساس این گزارش، رحیم‌پور ضمن ارائه گزارش مفصلی از مبانی فلسفی نظام‌های اقتصاد لیبرالی و سوسیالیستی، اظهار کرد: در اقتصاد غربی، رذالت‌های اخلاقی در حیطه فردی مانند حرص، سودپرستی و خصاست در وضعیت جمعی از فضایل اجتماعی قلمداد می‌شوند و بر اساس این نظام‌های اقتصادی برای تحقق پیشرفت اقتصادی، نباید به جامعه بگوییم که خصیص نباش و انفاق کن!

وی با اشاره به این‌که تفاوت‌های اقتصاد اسلامی و اقتصاد غربی در حوزه معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی نمود بیشتری دارد، افزود: بر این اساس چپستی موضع ما در فلسفه اخلاق، فلسفه حقوق و ... در نتیجه‌گیری در حوزه اقتصاد نقش‌آفرین است و یکی از نقاط شروع بحث از تمایز میان مکاتب اقتصادی، بحث چگونگی ارتباط «است« و «باید« است.

رحیم‌پور ادامه داد: در اقتصاد لیبرالی و سوسیالیستی گفته می‌شود که اخلاق در اقتصاد جایگاهی ندارد و سخن گفتن از نقش دین و اخلاق در اقتصاد، با غلمی بودن اقتصاد در تضاد است. بر این اساس جوهر اخلاقی از اقتصاد کنار گذاشته شد و بحث‌های اخلاقی در اقتصاد تنها به صورت حاشیه‌ای مورد بحث قرار می‌گیرد.

امام رضا(ع) در جایی فرمودند «اذا كان الله تعالى المالك للنفوس والاموال و سائر الاشياء الملك الحقيقي و كان ما في ایدی الناس عوارى؛ هیچ‌یک از اموال، املاک، اشیاء و حتی خود انسان هرآنچه در دست انسان است، مملوک حقیقی انسان نیست و مالک حقیقی خداوند تعالی است«

وی همچنین خاطرنشان کرد: وقتی دکارت تفکیک میان عین و ذهن را مطرح کرد، وقتی کانت ادعا کرد که با هیچ برهان عقلی نمی‌توانیم له و علیه مفاهیم غیر تجربی استدلال کنیم و زمانی که هیوم نظریه خود را در باب شکاکیت ارائه داد، توسعه نامتقارن و نامتعادل بین محتوا و صورت در اقتصاد شکل گرفت.

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی با بیان این‌که هیوم اولین کسی بود که به درستی تبیین کرد که وقتی تجربه‌گرایی حسی محور علم قرار بگیرد، حتماً شکاک خواهیم شد، گفت: او در مورد سیاست، اقتصاد و پول نظریه دارد و عده‌ای به رغم آن‌که مبانی او را نمی‌پذیرند، به دفاع از نتایج آراء او می‌پردازند.

وی با اشاره به این‌که جان استوارت میل معتقد است که ریشه اخلاقیات در فایده‌گرایی و خودخواهی است، افزود: او در تحلیل مفهوم «عدالت« می‌گوید که این مفهوم ریشه در دو گزینه خودخواهانه انسان دارد. اول این‌که کسی که صدمه‌ای به من زده است، باید از او انتقام گرفت و دیگری این‌که جامعه و منافع عمومی، چون من جزوی از آن هستم، اهمیت پیدا می‌کند. او معتقد است که انسان نمی‌تواند جز این بیندیشد.

رحیم‌پور ادامه داد: روایاتی از امام رضا(ع) وارد شده است که اگر نقطه شروع و پیش‌فرض اقتصاد قرار بگیرد، می‌توان طرحی از اقتصاد اسلامی را مد نظر قرار داد. یکی از محوری‌ترین مباحث این است که در مکتب امام رضا(ع) هیچ‌کس حقیقتاً مالک هیچ چیز نیست و همه مالکیت‌ها مجازی است و تنها مالکیت حقیقی مالکیت الله تعالی است.

وی افزود: این موضع امام رضا(ع) را در مقابل دیدگاه مکتب اقتصادی لیبرال - سرمایه‌داری که در تبیین مالکیت خصوصی انسان می‌گوید که انسان نه تنها مالک مطلق خود است، بلکه مالک اشیاء و پدیده‌هایی است که حاصل تلاش اوست و اصلاً یک معنای اصالت آزادی به معنای لیبرالی، تقدم آزادی بر عدالت، و تقدم آزادی بر اخلاق است.

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی با بیان این‌که از نظر اقتصاد لیبرالی، آزادی تنها ارزش ذاتی است، اظهار کرد: این در حالی است که در بیان انبیاء، آزادی ارزش است، اما تنها ارزش و ارزش ذاتی نیست؛ ارزش ذاتی رشد و تکامل انسان است که بر اساس آن آزادی فروعی پیدا می‌کند و آزادی مشروع و آزادی نامشروع مطرح می‌شوند.

وی ادامه داد: امام رضا(ع) در جایی فرمودند «اذا كان الله تعالى المالك للنفوس و الاموال و سائر الاشياء الملك الحقيقي و كان ما في ایدی الناس عواری؛ هیچ‌یک از اموال، املاک، اشیاء و حتی خود انسان هرآنچه در دست انسان است، مملوک حقیقی انسان نیست و مالک حقیقی خداوند تعالی است».

در اقتصاد غربی، رذالت‌های اخلاقی در حیطه فردی مانند حرص، سودپرستی و خصاست در وضعیت جمعی از فضایل اجتماعی قلمداد می‌شوند و بر اساس این نظام‌های اقتصادی برای تحقق پیشرفت اقتصادی، نباید به جامعه بگوییم که خصیص نباش و انفاق کن!

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی با تأکید بر این‌که این سخن امام رضا(ع) صرف یک توصیه اخلاقی نیست که به خاطر موعظه انسان‌ها به خدا گفته شده باشد، خاطرنشان کرد: اگر تنها همین یک گزاره مبنای اقتصاد قرار بگیرد، بسیاری از پایه‌های اقتصاد کلاسیک زیر سؤال می‌رود.

وی ادامه داد: امام رضا(ع) اظهار کرده‌اند که انسان‌ها حتی مالک جان و آبروی خود نیستند که بتوانند خودکشی کنند یا آبروی خود را به راحتی پامال کنند و زایل کردن این دو حرام است. بر این اساس، وقتی حتی مالکیت جان و آبرو نیز در اختیار انسان نیست، مال و اموال و اولاد به طریق اولی در مالکیت انسان نیست و الله تعالی تنها مالک انفس و اموال است.

رحیم‌پور خاطرنشان کرد: امام رضا(ع) در جایی دیگر می‌فرمایند که «الناس مالکون مجازاً لا حقیقه له؛ هیچ انسانی مالکیت حقیقی ندارد و همه مالکیت‌ها مجازی است»، بنابراین کسی مالکیت مطلق ندارد. در اقتصاد مادی، فرد می‌تواند بگوید که من مالک فلان شیء هستم و می‌توانم هر استفاده‌ای از آن بکنم، چنان‌چه دولت امریکا به دلیل ایجاد توازن اقتصادی گندم‌های تولیدی خود را به دریا ریخت، در حالی که عده‌ای از انسان‌ها از گرسنگی در حال مرگ بودند.

وی با اشاره به این‌که در تعریف اقتصاد اسلامی، انسان مالکیت حقیقی ندارد، گفت: بر این اساس، انسان نمی‌تواند هر رفتاری داشته باشد، لذا وقتی انسان زحمت می‌کشد و با پول مشروع خود چیزی را به دست می‌آورد، آن شیء متعلق به اوست و کسی نمی‌تواند از او بگیرد، اما ملک نیز حق ندارد آن را زایل و اسراف کند.

وی ادامه داد: اقتصاد اسلامی یعنی همراهی اقتصاد و اخلاق؛ اقتصاد اسلامی یعنی همراهی اقتصاد و حقوق و عدالت؛ اقتصاد اسلامی یعنی همراهی اقتصاد و معاد و ابدیت؛ اقتصاد اسلامی یعنی اقتصادی که موضوع آن حیوان اقتصادی نیست، بلکه موضوع آن انسانی است که می‌تواند خلیفه‌الله باشد؛ موضوع و مخاطب اقتصاد اسلامی انسانی است که از فطرت برخوردار است و حتی مالکیت حقیقی بر خود ندارد.

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی همچنین خاطرنشان کرد: در روایتی از امام رضا(ع) آمده است که «کل ما افاده الناس فهو غنیمه؛ هرچه که به دست هرکس می‌رسد، غنیمتی است اضافه». بنابراین تعریف، توصیه‌های اقتصادی این‌گونه است که اقتصاد همراه با اخلاق معنا پیدا می‌کند.